

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 27. svibnja 2009.

Teodor Studit

Draga braćo i sestre!

Svetac s kojim ćemo se danas susresti, sveti Teodor Studit, vodi nas u samo središte bizantskog Srednjeg vijeka, u razdoblje koje je s vjerskog i političkog gledišta dosta turbulentno. Sveti Teodor se rodio 759. u plemićkoj i pobonoj obitelji: njegova majka, Teoctista, i ujak, Platon, opat samostana Sakkudion u Bitiniji, časte se kao sveci. Upravo ga je ujak usmjerio prema monaškom ivotu, koji je ovaj prigrlio u 22. godini ivota. Za svećenika ga je zaredio patrijarh Tarasije, ali je kasnije prekinuo zajedništvo s njim zbog slabosti koju je ovaj pokazao u slučaju preljubničke enidbe cara Konstantina VI. Zbog toga je ga je Teodor 796. prognao u Solun. Do pomirenja sa carskom vlašću došlo je iduće godine pod caricom Irenom, čija je blagonaklonost navela Teodora i Platona da, zajedno s velikim dijelom zajednice redovnika iz samostana Sakkudion, prijeđu u samostan Studios u gradu kako bi se sklonili pred provalama Saracena. Započela je tako vana "studitska reforma".

Teodorov osobni ivot, ipak, nastavio je biti buran. Svojom velikom energijom prednjačio je u otporu protiv ikonoklazma Leona V. Armenca, koji se ponovno usprotivio postojanju slika i ikona u Crkvi. Procesija s ikonama koju su organizirali monasi iz Studiosa izazvala je reakciju policije. Između 815. i 821. Teodor je bio bičevan, bacan u tamnicu i prognan u različita mjesta Male Azije. Na kraju se mogao vratiti u Carigrad, ali ne u svoj samostan. On se tada doselio svojim monasima s druge strane Bospora. Umro je, koliko se zna, u Prinkipu, 11. studenoga 826. i na taj ga se dan spominje u istočnom kalendaru. Teodor se u povijesti Crkve ističe kako jedan od velikih obnovitelja redovničkog ivota i kao branitelj svetih slika tijekom drugog razdoblja ikonoklazma,

zajedno s carigradskim patrijarhom, svetim Niceforom. Teodor je shvatio da je pitanje čašćenja slika povezano sa samom istinom o utjelovljenju. U svoje tri knjige Antirretikoi (Pobijanja), Teodor povlači paralelu između vječnih odnosa u Presvetom Trojstvu, gdje postojanje svake boanske osobe ne dokida jedinstvo, i odnosa između dviju naravi u Kristu, koje, u Njemu, ne ugrojavaju jednu Osobu Logosa. A zatim kaže: dokinuti čašćenje Kristove slike značilo bi izbrisati njegovo djelo otkupljenja, jer se nevidljivi vječni Logos, preuzevši ljudsku narav, pojavio u vidljivom ljudskom tijelu i na taj način posvetio sav vidljivi svemir. Slike, posvećene liturgijskim blagoslovom i molitvama vjernika, ujedinjuju nas s Kristovom osobom, s njegovim svecima i, po njima, s nebeskim Ocem te svjedoče ulazak boanske stvarnosti u naš vidljivi i materijalni svijet.

Teodor i njegovi monasi, svjedoci odvanosti u vremenu ikonoklastičkih progona, neraskidivo su vezani uz reformu cenobitskog ivota u bizantskom svijetu. Njihova se vanost nameće već zbog jedne izvanjske okolnosti – njihova broja. Naime, dok samostani toga doba nisu brojali više od trideset-četrdeset redovnika, iz djela Teodorov ivot doznajemo da je postojalo ukupno više od tisuću studitskih redovnika. Sam nas Teodor izvještava da je u njegovu samostanu ivjelo tristotinjak monaha. Ipak, više no broj, utjecajnim se pokazao novi duh koji je utemeljitelj udahnuo u cenobitski ivot. U svojim je spisima insistirao na urgentnosti svjesnog povratka učenju otaca, prije svega svetom Baziliju, prvom zakonodavcu redovničkog ivota i Doroteju iz Gaze, glasovitom duhovnom ocu iz palestinske pustinje. Karakteristični Teodorov doprinos sastoji su u insistiranju na nunosti da se monasi dre reda i ive u podlonosti svojim poglavarima. Tijekom progona, naime, ovi su se raspršili, naviknuvši ivjeti svaki prema vlastitom nahođenju. Sada kada je bilo moguće obnoviti zajednički ivot, trebalo se snano potruditi oko toga da samostan ponovno postane prava iva zajednica, prava obitelj ili, kako on kaže, pravo "tijelo Kristovo". U toj se zajednici na konkretan način ostvaruje stvarnost Crkve u njezinoj cjelini.

Drugo duboko Teodorovo uvjerenje bilo je sljedeće: redovnici moraju preuzeti obavezu ivjeti kršćanske dunosti s većom strogošću i intenzitetom od vjernika koji ive u svijetu. Zato su izgovarali posebnu ispovijest, koja pripada hagijsmatu (posvećenju), riječ je gotovo o "novom krštenju", čiji je simbol oblačenje. Za redovnike je, za razliku od onih koji ive u svijetu, karakteristično zauzimanje za siromaštvo, čistoću i poslušnost. U svojem obraćanju njima, Teodor govori na konkretan, katkad slikovit način o siromaštvu, ali ono u nasljedovanju Krista je od samih početaka bitni sastavni dio redovništva i pokazuje također put kojim nam je svima ići. Odricanje od privatnog vlasništva, ona sloboda od materijalnih stvari, kao i umjerenost i jednostavnog vrijede na radikalni način samo za redovnike, ali duh toga odricanja je jednak za sve. Naime, ne smijemo ovisiti o materijalnom vlasništvu, već, naprotiv, moramo se naučiti odricanju, jednostavnosti, skromnosti i umjerenosti. Jedino se tako moe razviti solidarnost društvo i pobijediti veliki problem siromaštva u ovome svijetu. Stoga u tome smislu duboki znak siromašnih redovnika u suštini pokazuje također put za sve nas. Kada zatim izlae o napastima protiv čistoće, ne skriva vlastita iskustva i pokazuje put nutarnje borbe za ovladavanje samim sobom i tako poštivanja vlastitog i tuđeg tijela kao Bojeg hrama.

Ali glavna su odricanja, prema njemu, ona koja zahtijeva poslušnost, jer svaki od redovnika ima vlastiti način ivljenja i uključivanje u veliku zajednicu od tri stotine redovnika podrazumijeva novi način ivota, koji on naziva "mučeništvom podlonosti". Naime, iz "vlastite volje" se rađaju svi moralni nedostaci i neurednosti u stezi. I ovdje redovnici daju tek primjer onoga što je nuno za sve nas, jer, nakon istočnoga grijeha, čovjek tei vršiti vlastitu volju, prvi je princip ivot svijeta, sve ostalo treba podvrgnuti vlastitoj volji. Ali na taj način, ako svatko slijedi samoga sebe, društvo ne moe funkcionirati. Samo ako ljudi nauče uključiti se u slobodnu zajednicu, dijeliti s drugima i pokoriti joj se, naučiti se zakonitosti, to jest podvrgavanju i poslušnosti pravilima općeg dobra i zajedničkog ivota, moguće je ozdraviti čisto individualističko društvo od oholosti kojom tei biti u središtu svijeta. Tako sveti Teodor svojim redovnicima i u konačnici također nama, s oštroumnom pronicljivošću pomae shvatiti pravi ivot, oduprijeti se napasti da se vlastita volja stavi kao najviše pravilo ivota i sačuva pravi osobni identitet – koji je uvijek identitet zajedno s drugima – i mir srca.

Prema Teodoru Studitu krepost jednako vana kao poslušnost i poniznost bila je philergia, to jest ljubav prema radu, u kojoj on vidi kriterij za ocjenjivanje kvalitete osobne pobonosti: onaj koji je gorljiv u materijalnim zadaćama, koji revno radi, tumači Teodor, to je i u duhovnim. Ne priznaje stoga da redovnik, pod izlikom molitve i kontemplacije, oslobađa sebe rada, koji je u stvari sredstvo za pronalaenje Boga. Teodor bez straha govori o radu kao "rtvi redovnika", njegovoj "liturgiji", čak nekoj vrsti mise po kojoj redovnički ivot postaje anđeoski ivot. Upravo tako svijet rada biva humaniziran i čovjek po radu postaje više ono što jest i blii Bogu. Vrijedi spomenuti jednu od posljedica toga jedinstvenog pogleda: upravo zato što su plod neke vrste "liturgije", bogatstva koja se stječu zajedničkim radom ne smiju sluiti udobnosti redovnika, već ih treba namijeniti za pomaganje siromasima. Ovdje svi moemo uočiti nunost da plod rada bude dobro za sve. Očito, rad "podlonika" nije bio samo manualni: oni su imali veliku vanost u religijsko-kulturnom razvoju bizantske kulture kao krasopisci, slikari, pjesnici, odgajatelji mladih, učitelji u školama, knjiničari.

Premda je radio mnoštvo poslova, Teodor nije dopuštao da ga oni odaleče od onoga što je smatrao usko vezanim uz svoju slubu poglavara: biti duhovni otac svojim redovnicima. On je itekako bio svjestan toga koji su presudni utjecaj imali u njegovu ivotu pobona majka i sveti ujak Platon, kojega je oslovljavao znakovitim naslovom "otac". Zato je svojim redovnicima bio i duhovni vođa, stavljajući im se na raspolaganje uvijek spreman saslušati ih i čuti što im je na duši (exagóreusis). Svakoga dana, izvješćuje ivotopisac, nakon večernje molitve bi dolazio pred ikonostas gdje bi mu se redovnici dolazili povjeriti. Bio je također duhovni savjetnik mnogima izvan samostana. Duhovna oporuka i Pisma ističu tu njegovu otvorenu i srdačnu narav i pokazuju kako su iz toga njegova očinskog odnosa rođena istinska duhovna prijateljstva u redovničkom okruenju i izvan njega.

Pravilo, poznato pod nazivom Hypotyposis, sastavljena nedugo nakon Teodorove smrti, primjenjivano je, uz neke preinake, na Gori Atosu, kada je 962. sveti Atanzije Atonita ondje utemeljio Veliku Lavru i u Kijevu, kada ga je na početku tisućljeća sveti Teodozije uveo u Lavru spilja. Shvaćeno u svojem istinskom značenju, to se Pravilo pokazuje veoma aktualnim. Postoje

danas brojne struje koje prijete jedinstvo zajedničke vjere i potiču prema nekoj vrsti opasnog duhovnog individualizma i duhovne oholosti. Nuno je poraditi na obrani i na rastu savršenog jedinstva Kristova tijela, u kojem se mogu skladno ujediniti mir reda i iskreni osobni odnosi u Duhu.

Moda je korisno na kraju podsjetiti na neke glavne sastavne dijelove Teodorova duhovnog učenja. Ljubav prema utjelovljenom Gospodinu i prema njegovoj vidljivosti u bogoslužju i u slikama. Vjernost krštenju i zauzimanje da se ivi u zajedništvu Tijela Kristova, shvaćenom kao međusobno zajedništvo kršćana. Duh siromaštva, umjerenosti, odricanja, čistoće, vlasti nad samim sobom, poniznosti i poslušnosti protiv primata vlastite volje, koja uništava društveno tkivo i mir duša. Ljubav prema materijalnom i duhovnom radu. Duhovno prijateljstvo proizišlo iz pročišćenja vlastite savjesti, vlastite duše i vlastitog ivota. Pokušajmo slijediti ta učenja koja nam stvarno pokazuju put pravoga ivota.

Papin pozdrav hrvatskim hodočasniciima na hrvatskom:

S velikom radošću pozdravljam sve hrvatske hodočasnike, a osobito vjernike iz upe Svete Anastazije iz Samobora i upe Svih Svetih iz Livna te upni zbor upe Svetog Stjepana iz Opuzena! Pogleda uprta u nebo, bez prestanka molite Gospodina, da pošalje svoga Duha Branitelja na vaše obitelji i upne zajednice, na Crkvu i čitav svijet te tako obnovi lice zemlje. Hvaljen Isus i Marija!